

УДК 342.536(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.30>**О. О. Савичук**аспірант кафедри публічного управління,
адміністрування та соціальної роботи

Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТИМЧАСОВИХ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ ЯК СУБ'ЄКТІВ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

У статті досліджуються теоретичні основи функціонування тимчасових слідчих комісій (далі – ТСК) як важливого інструменту парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади. Інститут ТСК, поширений як у країнах розвиненої демократії, так і в країнах, що розвиваються, надає можливість парламентам ефективно реагувати на суспільні виклики, зокрема на факти порушень, корупцію, неефективне використання державних ресурсів, а також можливі злочини, вчинені здебільшого посадовими особами органів публічної влади. Застосування такого методу парламентського контролю сприяє утвердженню ключових демократичних принципів: підзвітності, прозорості, публічності і верховенства права.

У роботі проведено аналіз наукових праць українських авторів стосовно сутності, визначення та ролі ТСК у контексті парламентаризму та його розвитку. Акцент зроблено на специфіці України та її правовому регулюванні, що дозволяє стверджувати про можливість використання ТСК як механізму опозиційних фракцій (груп) для ефективного моніторингу роботи уряду, міністерств чи місцевої влади.

У статті уточнено поняття парламентаризму, наголошуючи на його ролі в науці публічного управління та адміністрування. Особлива увага приділена демократичному режимові як фундаментальній умові для становлення та розвитку парламентаризму, а отже й ефективних інструментів та механізмів доступу суспільства до управління державними справами. Водночас зазначено, що в країнах, у яких демократія імітується, парламентаризм і похідні від нього механізми не формуються, та можуть використовуватись для легітимації авторитарних рішень, що спотворює їхню суть та мету.

Важливим акцентом дослідження є визначення місця ТСК у сучасній системі парламентаризму як інструменту, що забезпечує оперативне реагування на проблеми державного управління, а також зміцнює довіру громадян до інститутів влади. Висновки підкреслюють важливість парламентаризму та функціонування ТСК для зміцнення демократичних принципів, підвищення прозорості та ефективності органів публічної влади, навіть в умовах військової агресії Росії проти України.

Ключові слова: тимчасова слідча комісія (ТСК), парламент, парламентаризм, парламентський контроль, демократія.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції свідчать про загальносвітову кризу демократичних принципів, наслідком чого є їхнє поступове знецінення і деградація. У багатьох державах, які раніше проголосили демократичний шлях розвитку, відповідні інститути й механізми значною мірою втратили свою ефективність, перетворившись на формальність та імітацію. Як наслідок, інституції більше не спроможні забезпечити представництво суспільних інтересів, поділ влади, захист

прав людини чи функціонування системи стримувань і противаг. Водночас у країнах із розвиненою демократією зростає підтримка політичних сил із авторитарною та популістською риторикою, що створює серйозні загрози для стабільності демократичних інститутів і підриває довіру до них.

Наразі Україна перебуває на передовій цих процесів і є ледь не найбільшою їхньою жертвою. Агресія сусідньої тоталітарної держави, яка розглядає саме існу-

вання демократичної України як екзистенційну загрозу, становить виклик не лише для нашої країни, а й для всієї демократичної спільноти. У результаті, війна Росії проти України може або посилити тоталітарні тенденції, або стане поштовхом для зміцнення демократичних цінностей.

Одним із багатьох шляхів для збереження демократії є вдосконалення парламентаризму, важливим елементом якого є ефективний парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади. У цьому контексті ТСК становлять один із найбільш дієвих механізмів, який дозволяє як парламентській більшості, так і опозиції оперативно реагувати на виклики, що становлять суспільний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання парламентаризму та парламенту досліджувалось багатьма вченими, зокрема Батановим О. В., Гошовською В. А., Журавським В. С., Ірклієнком А. І., Куян І. А., Максименцевою Н. О., Ріською В. О., Свічкарьовим О. І. та Словською І. Є. Дослідження окремих аспектів ТСК, зокрема в контексті парламентаризму, проводили Болдирєв С. В., Медвідь А. Б. та Сорока С. В.

Мета статті. Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності та функціонального змісту діяльності тимчасових слідчих комісій як суб'єктів парламентського контролю.

Виклад основного матеріалу. Контроль за діяльністю органів виконавчої влади є однією з ключових функцій парламенту, яка не лише забезпечує більшу прозорість у роботі органів публічної влади, але й сприяє підвищенню рівня довіри суспільства до державних інституцій. Одним з найбільш ефективних механізмів парламентського контролю є ТСК, які надають можливість парламентарям оперативно ініціювати розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес. Сама ж можливість парламентів, перш за все країн Європи, утворювати ТСК пов'язується передусім з розвитком інституту парламентаризму і появою відповідних контрольних функцій [1, с. 12].

Парламентаризм є багатовимірним поняттям, зміст якого залежить від предмета, контексту та галузі наукового дослі-

дження. Він може розглядатись як ідея, теорія, науковий напрям, соціально-політична й конституційна практика, форма існування і функціонування народу та держави, а також як історичний етап розвитку державності [2, с. 39]. Хоча таке широке розуміння є цілком обґрунтованим, воно має суттєвий недолік: фокусування на окремих складових частинах, а не на формуванні цілісної наукової категорії. Дослідження феномену «парламентаризму» в межах міждисциплінарної науки публічного управління та адміністрування сприятиме інтеграції різних підходів і пошуку спільних рис.

Як зазначає Журавський В. С., парламентаризм має тривалий історичний шлях розвитку, тісно пов'язаний зі становленням ідеї народного суверенітету та похідної від неї концепції народного представництва. Їхня еволюція зумовила сприйняття та впровадження парламентаризму в окремих країнах як принципу верховенства парламенту та його суверенітету в системі органів державної влади. За таких умов, парламент посідав центральне місце у владній системі, що найяскравіше проявилось і досі проявляється на прикладі Великобританії.

Водночас у низці інших країн розвиток парламентаризму відбувався під впливом принципів поділу влади та стримувань і противаг. Ці принципи передбачають чітке розмежування законодавчих, виконавчих і судових функцій із забезпеченням балансу, взаємоконтролю та взаємного обмеження між відповідними органами. Результатом такого підходу стало створення організаційних, правових та процедурних механізмів, що спрямовані на обмеження державної влади та утримання її в межах закону для забезпечення захисту прав і свобод людини.

Таким чином, за висновками науковця, історично сформувалися щонайменше дві основні моделі сучасного західного парламентаризму. Перша з них передбачає домінування парламенту в системі державної влади завдяки його особливому представницькому характеру, високому авторитету та виконанню ключових для суспільства функцій. Друга модель відводить парламенту важливе, але не домі-

нуюче місце в системі влади, визначаючи його роль як органу законодавчої влади, що діє в рамках чітких повноважень і відповідно до принципів поділу влади та стримувань і противаг [3, с. 96–113].

У вітчизняній конституційно-правовій думці поняття парламентаризму набуло поширення на початку ХХ століття. Як зазначає Куян І. А., це стало результатом популяризації відповідного терміна в програмах політичних партій того часу. Практичне впровадження концепції парламентаризму в Україні було короткотривалим і відбувалося в період створення представницьких органів під час національно-визвольних змагань 1917–1920 років. У радянській науковій традиції термін «парламент» мав переважно негативне забарвлення, оскільки використовувався здебільшого в контексті критики буржуазного ладу, а сама ідея існування такого органу суперечила доктрині радянського державного будівництва [4, с. 357–358].

Гошовська В. А. зазначає, що парламентаризм є дуалістичним явищем і може розглядатись у вузькому та широкому розумінні. У вузькому сенсі це система організації і функціонування державної влади, за якої є чітке розмежування законодавчих та виконавчих функцій за керівної ролі парламенту, який має виняткові прерогативи та повноваження. У широкому значенні парламентаризм охоплює сукупність ідей і концепцій, спрямованих на утвердження пріоритетної ролі парламенту в системі організації влади, а також форму організації влади, що характеризується значною роллю парламенту, його конституційно закріпленими можливостями активно впливати на суспільне життя шляхом виконання демократичних функцій, процедур і взаємодії з іншими органами влади [5, с. 20].

Багато науковців сходяться на думці, що однією з ключових передумов становлення та розвитку парламентаризму є наявність демократичного устрою. Зокрема, Батанов О. В. зазначає, що в сучасній конституційній доктрині переважає позиція, відповідно до якої лише за умов демократичного самовизначення народу на основі рівного виборчого права представницький орган набуває статусу

демократичного легітимного народного зібрання. Оскільки парламентаризм охоплює всі аспекти конституційного буття суспільства та держави, його функціонування слід розглядати як одну з фундаментальних ознак конституціоналізму та важливу умову демократичного розвитку. Водночас, на думку дослідника, парламентаризм не обмежується виключно парламентською формою правління і може існувати за різних політичних умов. Але як сутнісна й якісна характеристика парламенту парламентаризм нерозривно пов'язаний саме з демократичним типом політичного режиму. У цьому контексті парламентаризм як політична практика забезпечує безпосереднє втілення принципів демократичної, республіканської та правової держави. Як концепція, він поглиблює зміст цих принципів, слугуючи інструментом їхнього концептуального розвитку [6, с. 279–285].

До подібного висновку доходить і Свічкарьов О. І., який стверджує, що парламентаризм, як система організації та функціонування найвищого представницького органу, можливий виключно в умовах демократичного політичного режиму. Він наголошує на тому, що парламент і парламентаризм є індикаторами рівня демократизації суспільства: у випадках, коли демократія відсутня, а діяльність парламенту зводиться до формального виконання своїх повноважень, система парламентаризму не формується [7, с. 133].

Цю позицію слід визнати обґрунтованою та логічною. Сам факт існування парламенту не є достатньою ознакою для однозначного ствердження про наявність парламентаризму. Для цього необхідне чітке дотримання принципів розподілу влади, системи стримувань і противаг, а також наявність ефективно функціонуючих інститутів політичних партій, виборів та інших механізмів залучення громадян до участі в управлінні державою. Крім того, парламент повинен володіти належними повноваженнями, фінансовими ресурсами та інституційною спроможністю для забезпечення прозорого, публічного й ефективного виконання своїх функцій.

Наразі можна спостерігати, що в низці країн-сусідів України формально зберіга-

ються вибори, парламенти та інші атрибути демократичного режиму. Однак процедури реєстрації та діяльності незалежних політичних партій штучно обмежуються або повністю унеможливаються, а діяльність парламентів зводиться до мінімальної участі в ухваленні важливих для суспільства рішень. У таких умовах парламенти втрачають статус дійсно представницьких органів і, відповідно, не можуть вважатися парламентами в класичному розумінні цього терміну. У цих країнах часто демократичні інститути та процеси імітуються, натомість застосовуються авторитарні практики, типові для тоталітарних режимів.

Ірклієнко А. І. підсумував і узагальнив наявні в науковій літературі визначення парламентаризму. По-перше, це сукупність ознак, що характеризують рівень організації влади в державі. До них належать: наявність законодавчого і представницького органу, що представляє та узгоджує інтереси всіх верств населення, система народного представництва, метою якої є вираз інтересів народу, його соціальних груп та прошарків, а також реалізація поділу влади. По-друге, це правовий інститут, сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини щодо формування та функціонування парламенту, його взаємодії з іншими органами державною влади [8, с. 64–65].

На думку Максименцевої Н. О., таке розуміння парламентаризму має безпосередній зв'язок із публічним управлінням, оскільки сприяє зміцненню та розвитку ключових елементів цієї системи. Зокрема, парламентаризм стимулює функціонування місцевого самоврядування, активність політичних партій, а також залучення громадян до участі в процесах управління державними справами. Крім того, він забезпечує механізми артикуляції та агрегації інтересів громадян, розширюючи можливості для комунікації між громадянським суспільством і державними інституціями [9, с. 99–100].

З урахуванням позицій науковців та проведеного аналізу, парламентаризм у контексті публічного управління та адміністрування слід розглядати як явище з подвійною природою. По-перше, це

форма організації державної влади в умовах демократичного режиму, де парламент, як найвищий представницький і законодавчий орган, не лише виконує функції у системі органів влади, але й займає провідне місце. По-друге, це форма взаємодії між державою та суспільством, що реалізується через демократичні інститути та спрямована на залучення громадян до процесу ухвалення рішень.

У такому контексті парламентаризм виступає не лише теоретичною категорією, але й має практичне втілення. Це, зокрема, вплив парламенту на уряд (через формування складу уряду, звітність міністрів, діяльність парламентських комітетів); внутрішня взаємодія в парламенті (ініціювання та розгляд законопроектів, координація діяльності парламентської більшості та опозиції); співпраця з суспільством (організація виборів, комунікація з медіа, залучення експертів і представників з громадського сектору).

Як вже зазначалось раніше, поява перших тимчасових комітетів пов'язана безпосередньо з розвитком парламентаризму та появою у парламентів деяких країн Європи у другій половині XIX ст. функцій контролю за діяльністю органів виконавчої влади [1, с. 12]. Водночас важливо зрозуміти, чим ТСК принципово відрізняються від інших контрольних парламентських органів.

Для глибшого розуміння природи терміну ТСК необхідно передусім провести його структурно-семантичний аналіз. Тимчасовий характер роботи таких комісій вказує на те, що вони створюються на визначений період діяльності парламенту. Та варто враховувати, що самі парламенти також мають тимчасовий характер, оскільки функціонують у рамках скликань і переобираються через встановлений проміжок часу. Постійність парламенту та його органів полягає у безперервній роботі парламентарів скликання до моменту першого засідання парламенту нового скликання, обраного на виборах. Отже, період діяльності ТСК має бути коротшим за термін роботи конкретного скликання парламенту.

Слідча діяльність ТСК полягає у встановленні певних фактів та обставин членами

парламенту або іншими уповноваженими особами. Порядок здійснення такої діяльності є предметом дискусій. З одного боку, дослідження може проводитися у формі слідчих дій, визначених кримінально-процесуальним законодавством, із дотриманням чітких процедур, які дозволяють використовувати здобуті матеріали в суді. Це означає можливість збору документів, опитування свідків чи інших осіб, залучення спеціалістів та експертів, проведення огляду місць, вилучення предметів, отримання консультативної підтримки від інших органів. З іншого боку, під терміном «слідча» в контексті ТСК може матися на увазі парламентське розслідування. Так, Гошовська В. А. визначає парламентське розслідування як один із способів парламентського контролю за діяльністю органів державної влади, що зазвичай стосується незаконних дій підконтрольних парламенту органів виконавчої влади, якщо такі порушення мають політичний характер [10, с. 143].

Окрім того, представницька природа парламенту та наявність системи професійних слідчих органів, завданням яких є розслідування всіх правопорушень, визначають специфіку роботи ТСК. Ці комісії не досліджують будь-які питання, а лише ті, що мають безпосередній вплив на громадян або становлять значний суспільний інтерес.

Також Гошовська В. А. визначає комісію як орган, створений для вирішення окремих завдань або організаційних заходів. Ключова різниця між комітетом та комісією, на думку дослідниці, полягає у характері їхньої діяльності: комітети функціонують на постійній основі, а комісії можуть мати як тимчасовий, так і постійний статус [10, с. 101]. На практиці ТСК та подібні до них органи в різних країнах можуть мати різну назву, серед яких найпоширенішими є «комісія» та «комітет» [1, с. 8].

Для сутнісного розуміння ТСК, принаймні в контексті України, варто зазначити, що відповідно до Конституції України Верховна Рада України утворює ТСК, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу парламенту [11]. На відміну від інших рішень, значна частина з яких вимагають більшості

голосів, таке положення дає змогу ухвалювати рішення про створення слідчих комісій за ініціативою опозиції без участі представників коаліції. Отже, ТСК мав би слугувати інструментом реалізації інтересів радше опозиції, а не коаліції. Окремо варто наголосити, що ТСК є органом, який діє в інтересах усього парламенту і реалізує його повноваження щодо контролю за діяльністю виконавчої влади.

До подібного висновку доходить й Болдирев С. В., який зазначає, що найбільш характерною рисою, що відрізняє слідчі комісії від інших тимчасових органів парламенту, є мета їхньої діяльності, що полягає у здійсненні розслідувань з певних питань від імені усього парламенту або палати, яка їх створила. І хоча обсяг питань, щодо яких може проводитись парламентське розслідування, та обсяг повноважень таких органів можуть відрізнятися залежно від країни, але цей парламентський інститут існує як у парламентських, так й у президентських та змішаних республіках [12, с. 142].

Медвідь А. Б. пропонує подібне визначення поняття ТСК, трактуючи їх як специфічний тип тимчасових парламентських органів, що утворюються парламентом або його окремою палатою для проведення розслідування з визначеного кола питань. Право на здійснення такого розслідування, а також його предмет регламентуються відповідним рішенням. Автор також зазначає, що в сучасних умовах розвитку функцій парламенту, як ключового елементу системи стримувань і противаг, ТСК відіграють пріоритетну роль серед парламентських органів, відповідальних за контроль над виконавчою владою [13, с. 15–16].

Легальне (законодавче) визначення ТСК закріплено в Конституції України та Законі України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України». Конституція надає загальні положення, зазначаючи, що такі комісії створюються для розслідування питань, які становлять суспільний інтерес [11]. Закон, у свою чергу, уточнює це визначення, наголошуючи, що ТСК є колегіальним тимчасовим парламентським органом, сформованим із народних депутатів,

основною метою якого є здійснення парламентського контролю шляхом проведення розслідування питань, що становлять суспільний інтерес [14].

Сорока С. В., окрім вже згаданих ознак, що відрізняють ТСК від інших парламентських органів, виділяє такі:

– метою їх діяльності є вивчення фактичного та правового стану визначеної парламентом проблеми, включаючи питання політичної та конституційної відповідальності, а також формулювання відповідних рекомендацій чи рішень;

– для досягнення поставленої мети ТСК наділена владними повноваженнями щодо суб'єктів виконавчої влади, які перебувають під парламентським контролем, а також щодо фізичних осіб з метою отримання необхідної інформації;

– результати роботи комісії слугують основою для ухвалення парламентом рішень у межах його компетенції, а також забезпечують суспільство достовірною інформацією про обставини розглядуваної справи [15, с. 50].

На основі проведеного аналізу можна запропонувати наступне визначення ТСК – це спеціалізований орган парламентського контролю, що утворюється на обмежений, зазвичай короткостроковий, період із метою дослідження обставин та фактів, які мають безпосередній вплив на громадян або становлять значний суспільний інтерес. У контексті України ТСК мали б слугувати в першу чергу інструментом опозиційних, а не коаліційних фракцій (груп), забезпечуючи їм можливість ініціювати розслідування.

Висновки і пропозиції. Аналіз наукових досліджень підтверджує актуальність та значну зацікавленість наукової спільноти у питаннях становлення та розвитку парламентаризму, особливо в умовах сучасних глобальних викликів демократії. Ця тема має особливе значення для України, яка знаходиться на передовій боротьби між демократичними та авторитарними системами, що обумовлює необхідність вдосконалення інститутів парламентаризму для захисту прав та інтересів суспільства.

Одним із ключових висновків є те, що демократичний устрій є фундаменталь-

ною основою для формування та розвитку парламентаризму, а також пов'язаних із ним механізмів та інституцій. У разі відсутності демократичних принципів парламентаризм не може існувати як повноцінна система, навіть за наявності формальних ознак, таких як парламенти чи вибори.

Функціонування парламентаризму тісно пов'язане з ефективністю публічного управління та адміністрування, оскільки саме в демократичних умовах забезпечується діяльність місцевого самоврядування, розвиток політичних партій та активна участь громадян у державному управлінні.

Відтак парламентаризм у цьому контексті слід розглядати як феномен із подвійною природою. З одного боку, це форма організації державної влади, де парламент, як найвищий представницький і законодавчий орган, не лише виконує необхідні функції у системі органів державної влади, але й займає провідне місце. З іншого боку, це форма взаємодії суспільства з державою, що реалізується шляхом застосування демократичних інститутів з метою залучення громадян до управління державою.

Натомість ТСК варто розуміти як спеціалізований орган парламентського контролю, що утворюється на обмежений, зазвичай короткостроковий, період із метою дослідження обставин та фактів, які мають безпосередній вплив на громадян або становлять значний суспільний інтерес. У контексті України ТСК мали б слугувати в першу чергу інструментом опозиційних, а не коаліційних фракцій (груп), забезпечуючи їм можливість ініціювати і провести розслідування.

Список використаної літератури:

1. Часопис «Парламент». Тимчасові комісії у парламенті: контроль без можливості впливу. Лаб. законодав. ініціатив, 2024. 85 с. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/chasopys_digital.pdf (дата звернення: 26.12.2024).
2. Словська І. Є. Парламентська демократія, право і політика: взаємопов'язаність понять. *Правовий часопис Донбасу*. 2022. Т. 1, № 4(81). С. 39–43. URL: <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2022-81-4-1-39-43> (дата звернення: 26.12.2024).

3. Журавський В. С. Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Одеса, 2001. 397 с.
4. Куян І. А. Суверенітет: проблеми теорії і практики: конституційно-правовий аспект: монографія / Куян І. А. К. : ВЦ «Академія», 2013. 560 с.
5. Парламентаризм: підручник/В. А. Гошовська [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. 672 с.
6. Батанов О. В. Парламентаризм як феномен і категорія сучасного конституційного права. *Правова держава*. 2022. № 33. С. 278–289. URL: <http://jnas.nbuuv.gov.ua/uk/article/UJRN-0001371514> (дата звернення: 26.12.2024)
7. Ріяка В. О. Конституційне право зарубіжних країн : навч. посіб. 2-е вид., допов. і перероб. / М. С. Горшенцова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін. ; за заг. ред. В. О. Ріяки. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.
8. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії : дис. ... д-ра філософії в галузі права : 081. Київ, 2021. 212 с.
9. Максименцева Н. О. Парламентаризм у публічному управлінні у період воєнного стану (юридичний аспект). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 99–102. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-10/20> (дата звернення: 26.12.2024).
10. Парламентаризм та парламентська діяльність: словник-довідник / уклад.: М. М. Газізов, В. А. Гошовська, В. М. Гурієвська та ін. ; за заг. ред. д. політ. н., проф. В. А. Гошовської. К: НАДУ, 2010. 352 с.
11. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 26.12.2024).
12. Болдирев С. В. Тимчасові слідчі комісії як суб'єкти здійснення парламентського контролю в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2011. № 22. С. 139–149. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3242/1/Boldyrev_139.pdf (дата звернення: 26.12.2024).
13. Медвідь А. Б. Конституційно-правовий статус тимчасових комісій Верховної Ради України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2008. 252 с.
14. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України : Закон України від 19.12.2019 № 400-IX : станом на 7 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-20#Text> (дата звернення: 26.12.2024)
15. Сорока С. В. Роль слідчих комісій у здійсненні парламентського контролю за діяльністю уряду в країнах ЄС. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2011. № 5(8). С. 49–55.

Savychuk O. Theoretical foundations for the functioning of temporary investigative commissions as parliamentary oversight entities

The article examines the theoretical foundations for the functioning of temporary investigative commissions (hereinafter referred to as TICs) as an essential tool of parliamentary oversight over the activities of executive bodies. The institution of TICs, prevalent both in developed democracies and developing countries, enables parliaments to respond effectively to societal challenges, including instances of violations, corruption, inefficient use of state resources, and potential crimes primarily committed by officials of public authorities. The application of this method of parliamentary control promotes the establishment of key democratic principles, such as accountability, transparency, publicity, and the rule of law.

An analysis of scientific works by Ukrainian authors on the essence, definition and role of TICs in the context of parliamentary development has been conducted. Attention is given to the specifics of Ukraine and its legal regulation, which demonstrate the potential of TICs as a mechanism for opposition factions (groups) to effectively monitor the work of the government, ministries or local authorities.

The article clarifies the concept of parliamentarism, emphasizing its role in the science of public management and administration. Particular attention is placed on the democratic regime as a fundamental condition for the establishment and development of parliamentarism, as well as for the creation of effective instruments and mechanisms of public access to the management of state affairs. At the same time, it is noted that in countries where democracy is simulated, parliamentarism and its derivatives fail to form

properly and can be exploited to legitimize authoritarian decisions, thus distorting their essence and purpose.

A significant focus of the study is the identification of the role of TICs in the modern system of parliamentarism as a tool that ensures prompt responses to issues in public administration and strengthens citizens' trust in government institutions. The study reaffirms the importance of parliamentarism and the functioning of the TICs for strengthening democratic regimes, enhancing transparency, and increasing the efficiency of public administration bodies, even under the challenging conditions of Russia's military aggression against Ukraine.

Key words: *temporary investigative commission, parliament, parliamentary system, parliamentary control, democracy.*